

Preben Sepstrup: Hvem påvirker os - hvordan? - hvorfor?

En bog om at klare sig over for aviser, ugeblade, tv og reklame. Og et kig ind i informationssamfundet, København 1983, Carlsen Tema. 92 s., kr. 86,50

Anmeldt af Elsebeth Korsgaard, adjunkt ved Viborg Forberedelseskursus

En bog i selvforsvar. Således betegner Preben Sepstrup selv sin seneste udgivelse. Selvforsvar betyder i denne sammenhæng, at man ved at læse bogen får opbygget et psykisk beredskab over for den massive mediepåvirkning, som vi dagligt udsættes for. Bogen er til undervisningsbrug, primært i folkeskolens ældste klasser og på EFG. Det er dog også hensigten, at den kan finde anvendelse på højere uddannelses-niveauer, f.eks. i gymnasiet og på lærerseminarier. Når læseren i bogstaveligste forstand kan være 'et vidt begreb', hænger det, iflg. forfatteren, sammen med bogens specielle opbygning. Bogen består af en grundtekst og såkaldte leksikontekster. I grundteksten beskrives og analyseres medierne i et enkelt og overskueligt sprog, mens leksikonteksterne (f.eks. uddrag af medieteorier og statistisk materiale) repræsenterer mere vanskelig tilgængeligt stof. Det er således leksikonteksterne, der iflg. Sepstrup, giver mulighed for bogens brede anvendelse.

Bogen omhandler et bredt udsnit af medietilbudet på det danske marked, fra aviser, ugeblade, reklamer over TV til den nyeste teknologi inden for området. Hver medietype behandles for sig. De enkelte afsnit er i sin struktur bygget op på en udvidelse af en traditionel kommunikationsmodel, idet der gives svar på flg. spørgsmål: hvem påvirker os? Hvordan påvirkes vi? Hvorfor? Hvad gør vi ved det?

Der gives en karakteristik af mediernes produktionsforhold, og i disse afsnit belyses mange relevante og aktuelle forhold om bl.a. mediernes udgivelsesvirksomhed, økonomi og sammenhængen mellem annoncer/reklamer og det redaktionelle stof.

Bogen beskriver forskellen mellem offentlige og private medier, og inden for sidstnævnte kategori skelnes der mellem medier som rene varer (ugeblade) og medier, der også udgives af ideologiske grunde (dagblade). Denne skelnen er iflg. bogen væsentlig i bestræbelserne på at få opbygget et selvforsvar. I hvert fald skriver Preben Sepstrup om aviser: "Læs så meget avis som muligt. Men gør det kritisk." (s. 33), mens han modsvarende skriver om ugebladene: "Og de er et

fænomen, der kan påvirke og styre os - og måske bortlede vores interesse fra virkelige og vigtigere ting i livet - hvis vi ikke passer på under forbruget,...". (s. 47).

Afsnittene om mediernes indhold belyses på en forholdsvis enkel og overskuelig måde de forskellige genrer og de virkemidler, som medierne tager i anvendelse for at fange læseren ind. Det er en gevinst ved bogen, at den tænker i sammenhænge. I undervisningssituationer er man tilbøjelig til at tage en enkelt genre op, f.eks. avisledere, og så, hvis tiden tillader det, inddrage enkelte andre elementer i avisen. Med denne bog kan man relativt overkommeligt få belyst avisens totale sammenhæng.

Hensigten med selvforsvarsideen er, at jo mere man ved om de enkelte medietyper, desto bedre er man i stand til at gennemskue deres virkemidler og forholde sig til dem. Hvert afsnit afsluttes med forskellige variationer af spørgsmålet: "Hvad gør vi/man ved den mediepåvirkning, som vi udsættes for?"

I disse afsnit findes der handlingsanvisninger på, hvorledes man skal forsvare sig mod bevidsthedsindustrien. (Eksempler på disse handlingsanvisninger er givet andet sted). I lyset af det kommende informationssamfund afsluttes bogen med en række anvisninger på, hvorledes man bør forholde sig til de fremtidige medieforhold. Her kommer bogens intentioner om selvbestemmelse klarest til udtryk. Det drejer sig ikke blot om at blive bevidstgjort. Man må også insistere på f. eks. øget demokratisering af adgangen til medierne og på, at den ny teknologi bruges til at fremme livskvaliteten. Bevidstgørelsen skal med andre ord resultere i organiseret arbejde omkring det fremtidige informationssamfund.

Spørgsmålet er blot, hvorledes denne form for 'moralsk oprustning' vil fungere i en undervisningssituation. Man kan ikke være uenig med Sepstrup i hans holdninger til mediebombardementet. Men det er tvivlsomt, om eleverne vil reagere på samme måde. Der er en stor risiko for, at de vil blokere og forholde sig til bogens udsagn som til deres opdragere, nemlig med afstandtagen. Man bør derimod snarere besvare de stillede spørgsmål direkte i undervisningssituationen og lade svarene udspringe af elevernes eget arbejde med stoffet.

En af bogens svagheder er netop dens moralitet. De fleste elever og de voksne kursister/studerende vil givetvis distancere sig fra bogens indhold, når de konfronteres med udsagn som: "Luk aldrig op for lige 'at se, hvad der er'. (i TV). Brug en programoversigt til at finde ud af, om der skal åbnes. Hold eventuelt en fast tv-fri aften" (s. 70). Sådanne anvisninger på 'kolde afvaskninger' skal man ikke give ret mange mennesker, før de lader være med at læse videre.

Den største svaghed ved bogen er, at den vil favne over en målgruppe, som både omfatter folkeskoleelever og lærerstuderende. Bogens grundtekst er holdt i en sprogform og på et indholds niveau, som udelukkende henvender sig til de yngre uddannelsessøgende. Når fjernsynet f.eks. omtales som 'flimmerkassen' (s. 60), er det et tydeligt forsøg på at ramme sprogtonen i de helt unges jargon.

Grundideen i bogen om at beskrive det samlede medietilbud er god. Den vil kunne få elever/kursister til at tænke i sammenhænge, som ikke er indlysende for de mange. Men de løftede pegefingre og det sproglige niveau vil svække dens anvendelsesmuligheder. Bogen er et eksempel på, at forsøg på at nå den bredest (u)mulige modtagergruppe sjældent lykkes.

